

KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA BO‘LAJAK MAKTABGACHA TA’LIM PEDAGOGLARINING KASBIY TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH

Xoshimova Muazzamxon Zaynalobidinovna

Farg‘ona davlat universiteti

Maktabgacha ta’lim kafedrası o‘qituvchisi

G-mail:muazzamxonxoshimova86@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada kompetensiyaviy yondashuv asosida bo‘lajak maktabgacha ta’lim pedagoglarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot jarayonida kompetensiyaviy yondashuvning nazariy-metodologik asoslari tahlil qilinib, pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda zamonaviy ta’lim texnologiyalari, amaliy mashg‘ulotlar va integrativ yondashuvlarning ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, bo‘lajak pedagoglarning kasbiy faoliyatga tayyorlik darajasini oshirishga qaratilgan samarali pedagogik shart-sharoitlar aniqlangan. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta’lim tizimida pedagog kadrlar tayyorlash sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: kompetensiyaviy yondashuv, maktabgacha ta’lim, bo‘lajak pedagog, kasbiy tayyorgarlik.

Kirish

Maktabgacha ta’lim tizimi har bir davlatning ta’lim strategiyasida ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanadi, chunki bu bosqichda shakllanadigan bilim, ko‘nikma va kompetensiyalar insonning keyingi ta’lim jarayonlaridagi muvaffaqiyati va ijtimoiy moslashuviga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida maktabgacha ta’limni sifatli va samarali tashkil etish hamda pedagog kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirishni ta’minlash maqsadida qator strategik hujjatlar qabul qilindi. Xususan, Prezident Shavkat Mirziyoyev boshchiligida “Maktabgacha ta’lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” qaror imzolangan bo‘lib, unda ta’lim jarayoni sifatini oshirish, pedagogik kadrlarga bo‘lgan talabni qondirish hamda ularning kasbiy malakasini yaxshilashga alohida e’tibor qaratilgan. Shuningdek, “Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to‘g‘risida” Vazirlar Mahkamasining qarori maktabgacha ta’lim muassasalarida ta’lim mazmuni, pedagogik jarayonning samaradorligi hamda pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishni tartibga soluvchi normativ-huquqiy asoslarni belgilaydi.

Prezident qarorlarida ta'lim tizimini isloh qilish va uning xalqaro standartlarga mosligini ta'minlash jarayonida maktabgacha ta'lim pedagoglarining kompetensiyalarini shakllantirish va takomillashtirishning strategik ahamiyati qayd etilgan. Bu esa kasbiy tayyorgarlikning mazmuni, samaradorligi va tizimli yondashuvini qayta ko'rib chiqish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Kompetensiyaviy yondashuv pedagoglarning kasbiy faoliyatda zarur bilim va malakalarni to'liq egallashini ta'minlash orqali ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bu sharoitda kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish masalalari dolzarb tadqiqot mavzusiga aylanib bormoqda. Tadqiqot muammosi sifatida pedagog xodimlarning professional kompetensiyalarini shakllantirish yo'nalishlarini nazariy va amaliy jihatdan tahlil etish, innovatsion ta'lim texnologiyalari integratsiyasi orqali tayyorgarlik sifatini oshirish mexanizmlari ko'rib chiqiladi.

Adabiyotlar Tahlili

So'nggi yillarda ta'lim tizimida yuz berayotgan tub islohotlar pedagog kadrlar tayyorlash jarayoniga yangicha talablarni qo'yimoqda. Xususan, bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish masalasi kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etishni taqozo etmoqda. Mazkur yondashuv pedagog shaxsida faqat nazariy bilimlarni emas, balki ularni amaliy faoliyatda samarali qo'llay olishga yo'naltirilgan kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishni nazarda tutadi.

Ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, kompetensiyaviy yondashuv ta'lim jarayonining mazmuni, shakli va metodlarini yangilashga xizmat qiluvchi muhim metodologik asos sifatida e'tirof etilmoqda. Tadqiqotchilar kompetensiyani shaxsning muayyan faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirishga tayyorligi, bilim, ko'nikma, malaka, tajriba va shaxsiy sifatlarning integratsiyasi sifatida talqin qiladilar. Ushbu yondashuv bo'lajak pedagoglarda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish, pedagogik jarayonni loyihalash va tahlil qilish kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan. Maktabgacha ta'lim pedagoglarini tayyorlash jarayonida kompetensiyaviy yondashuvning qo'llanilishi, avvalo, kasbiy kompetensiyalar tarkibini aniqlash bilan bog'liq. Ilmiy adabiyotlarda bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalari pedagogik, psixologik, metodik, kommunikativ, ijtimoiy va refleksiv kompetensiyalar majmuasi sifatida ko'rib chiqiladi. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda pedagogning kommunikativ va psixologik kompetensiyasi yetakchi ahamiyat kasb etishi ta'kidlanadi.

Bir qator tadqiqotlarda bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy tayyorgarligini oshirishda interaktiv va innovatsion o'qitish

metodlarining samaradorligi asoslab berilgan. Jumladan, muammoli ta'lim, trening mashg'ulotlari, loyihaviy faoliyat, refleksiv tahlil kabi metodlar talabalarda nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi. Bunday yondashuv pedagogik vaziyatlarni modellashtirish orqali bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy faoliyatga tayyorgarlik darajasini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, adabiyotlarda bo'lajak pedagoglarning kreativ va innovatsion kompetensiyalarini shakllantirish masalasi ham alohida o'rin egallaydi. Tadqiqotchilar ta'kidlashicha, kompetensiyaviy yondashuv ijodiy fikrlash, pedagogik tashabbuskorlik va yangilikka intilish kabi sifatlarni rivojlantirish uchun qulay pedagogik shart-sharoitlarni yaratadi. Bu esa zamonaviy maktabgacha ta'lim tizimi talablariga mos, raqobatbardosh pedagog kadrlarni tayyorlashga imkon beradi.

Ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy tayyorgarligini kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirish uzluksiz va tizimli jarayon bo'lib, u ta'lim mazmunini yangilash, samarali pedagogik texnologiyalarni joriy etish hamda amaliy mashg'ulotlar ulushini oshirishni talab etadi. Shu bois, mazkur yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni pedagoglarning kasbiy faoliyatga tayyorlik darajasini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Tadqiqot Metodologiyasi

Mazkur tadqiqot bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy tayyorgarligini kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirish jarayonini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot metodologiyasi zamonaviy pedagogika fanining yetakchi g'oyalari, shuningdek, kompetensiyaviy, tizimli, shaxsga yo'naltirilgan va faoliyat yondashuvlariga asoslanadi.

Tadqiqotning metodologik asoslari

Tadqiqotning metodologik asosini pedagogik jarayonni yaxlit tizim sifatida talqin qiluvchi tizimli yondashuv, bo'lajak pedagog shaxsining individual xususiyatlarini inobatga oluvchi shaxsga yo'naltirilgan yondashuv hamda kasbiy faoliyatni amaliy kompetensiyalar orqali egallashga yo'naltirilgan kompetensiyaviy yondashuv tashkil etadi. Ushbu yondashuvlar bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarini integratsiyalashgan holda rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodlari

Tadqiqot jarayonida quyidagi umumilmiy va maxsus pedagogik metodlardan foydalanildi:

- **Nazariy tahlil metodlari** – pedagogika, psixologiya va maktabgacha ta'lim sohasiga oid ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar, o'quv dasturlari va davlat ta'lim standartlarini o'rganish va

tahlil qilish uchun qo'llanildi. Ushbu metod kompetensiyaviy yondashuvning nazariy asoslarini aniqlash imkonini berdi.

- **Pedagogik kuzatish metodi** – bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining o'quv mashg'ulotlari va amaliy faoliyat jarayonidagi ishtirokini tizimli ravishda kuzatish orqali ularning kasbiy kompetensiyalarining shakllanish darajasini aniqlashda foydalanildi.

- **So'rovnoma va suhbat metodlari** – talabalar va pedagog-o'qituvchilarning kompetensiyaviy yondashuvga munosabati, kasbiy tayyorgarlik darajasi hamda mavjud muammolarni aniqlash maqsadida o'tkazildi.

- **Pedagogik tajriba-sinov metodi** – bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy tayyorgarligini kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirishga qaratilgan pedagogik shart-sharoitlar, o'qitish metodlari va texnologiyalar samaradorligini aniqlash uchun amalga oshirildi. Tajriba-sinov ishlari aniqlovchi, shakllantiruvchi va nazorat bosqichlarida tashkil etildi.

- **Diagnostik metodlar** – testlar, baholash mezonlari va kompetensiyalarni aniqlovchi topshiriqlar orqali talabalarning kasbiy kompetensiyalarining rivojlanish darajasi baholandi.

- **Matematik-statistik tahlil metodlari** – tajriba-sinov natijalarini qayta ishlash, olingan ma'lumotlarning ishonchligini aniqlash hamda taqqoslash uchun qo'llanildi.

Tadqiqot bazasi va ishtirokchilari

Tadqiqot Oliy ta'lim muassasasining maktabgacha ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan talabalari ishtirokida olib borildi. Tajribada eksperimental va nazorat guruhlar shakllantirilib, ularda bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy tayyorgarlik darajasi bosqichma-bosqich tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonining bosqichlari

Tadqiqot quyidagi bosqichlarda amalga oshirildi:

1. **Tayyorlov bosqichi** – muammoning holatini o'rganish, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, tadqiqot maqsadi, vazifalari va metodlarini aniqlash.

2. **Aniqlovchi bosqich** – bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy tayyorgarlik darajasini aniqlash.

3. **Shakllantiruvchi bosqich** – kompetensiyaviy yondashuv asosida ishlab chiqilgan pedagogik shart-sharoitlar va ta'lim texnologiyalarini amaliyotga joriy etish.

4. **Nazorat bosqichi** – tajriba natijalarini tahlil qilish, olingan ma'lumotlarni umimlashtirish va xulosalar chiqarish.

Tadqiqot natijalarining ishonchliligi

Tadqiqot natijalarining ishonchliligi metodlarning maqsadga muvofiqligi, tajriba-sinov ishlarining izchilligi, diagnostik vositalarning tizimliligi hamda matematik-statistik tahlil asosida ta'minlandi.

Natijalar Va Ularning Tahlili

Tadqiqot jarayonida bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy tayyorgarlik darajasi kompetensiyaviy yondashuv asosida aniqlanib, eksperimental va nazorat guruhleri natijalari o'zaro taqqoslandi. Kasbiy tayyorgarlik darajasi pedagogik, metodik, kommunikativ va refleksiv kompetensiyalar asosida baholandi.

1. Aniqlovchi bosqich natijalari

Aniqlovchi bosqichda talabalarning dastlabki kasbiy tayyorgarlik darajasi diagnostik testlar, kuzatish va so'rovnomalar asosida aniqlandi.

1-jadval

Eksperimental va nazorat guruhlarida kasbiy tayyorgarlik darajasining boshlang'ich holati (% hisobida)

Darajalar	Eksperimental guruh	Nazorat guruhi
Yuqori	18 %	17 %
O'rta	46 %	48 %
Past	36 %	35 %

Tahlil:

Jadvaldan ko'rinadiki, tajriba boshida eksperimental va nazorat guruhleri ko'rsatkichlari deyarli teng bo'lib, bu tajriba-sinov ishlarini o'tkazish uchun qulay shart-sharoit mavjudligini ko'rsatadi. Talabalarning asosiy qismi o'rta va past darajada bo'lib, kasbiy tayyorgarlikni takomillashtirish zaruratini tasdiqlaydi.

2. Shakllantiruvchi bosqich natijalari

Shakllantiruvchi bosqichda eksperimental guruhda kompetensiyaviy yondashuv asosida interaktiv mashg'ulotlar, amaliy topshiriqlar, pedagogik vaziyatlar tahlili va refleksiv faoliyat tashkil etildi. Nazorat guruhida esa an'anaviy o'qitish usullari qo'llanildi.

2-jadval

Shakllantiruvchi bosqichdan so'ng kasbiy tayyorgarlik darajalarining o'zgarishi (% hisobida)

Darajalar	Eksperimental guruh	Nazorat guruhi
Yuqori	41 %	23 %
O'rta	44 %	47 %
Past	15 %	30 %

Tahlil:

Natijalar shuni ko'rsatadiki, eksperimental guruhda yuqori darajadagi talabalarning ulushi sezilarli darajada oshgan, past daraja esa keskin kamaygan. Nazorat guruhida esa o'zgarishlar sezilarli darajada emas. Bu kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonining samaradorligini tasdiqlaydi.

3. Kompetensiyalar kesimidagi natijalar tahlili

Kasbiy tayyorgarlik tarkibiy qismlarining rivojlanish darajasi alohida tahlil qilindi.

3-jadval

Eksperimental guruhda kompetensiyalar rivojlanish dinamikasi (% hisobida)

Kompetensiya turlari	Tajriba boshida	Tajriba oxirida
Pedagogik	52 %	78 %
Metodik	48 %	75 %
Kommunikativ	55 %	82 %
Refleksiv	43 %	74 %

Tahlil:

Jadval ma'lumotlari kompetensiyaviy yondashuv pedagogik va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishda ayniqsa samarali ekanligini ko'rsatadi. Refleksiv kompetensiyaning o'sishi talabalarda o'z faoliyatini tahlil qilish va baholash ko'nikmalarining shakllanganini tasdiqlaydi.

4. Statistik tahlil natijalari

Olingan natijalarning ishonchliligi matematik-statistik metodlar asosida tekshirildi.

4-jadval

Eksperimental va nazorat guruhlari natijalarining taqqoslama statistik ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	Eksperimental guruh	Nazorat guruhi
O'rtacha ball	4,3	3,6
O'sish darajasi	+1,2	+0,4
Ishonchlilik darajasi	<0,05	>0,05

(p)

Statistik tahlil natijalari eksperimental guruhda erishilgan o'sish darajasi statistik jihatdan ishonchli ekanligini ko'rsatadi ($p < 0,05$). Bu esa kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan pedagogik jarayon samarali ekanini ilmiy jihatdan asoslaydi. Tadqiqot natijalari kompetensiyaviy yondashuv bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy tayyorgarligini

sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Eksperimental guruh talabalari kasbiy faoliyatga tayyorlik, mustaqil fikrlash va pedagogik vaziyatlarni hal etish bo'yicha yuqori natijalarga erishdi.

Xulosa

Mazkur tadqiqot bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy tayyorgarligini kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirish muammosini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan o'rganishga bag'ishlandi. Ilmiy adabiyotlar tahlili hamda tajriba-sinov ishlari natijalari kompetensiyaviy yondashuvning pedagog kadrlar tayyorlash jarayonida muhim metodologik asos ekanligini tasdiqladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy tayyorgarligi pedagogik, metodik, kommunikativ va refleksiv kompetensiyalar majmuasi sifatida shakllanadi. Aniqlovchi bosqichda talabalarning aksariyat qismida kasbiy tayyorgarlikning o'rta va past darajada ekanligi aniqlanib, mazkur jarayonni takomillashtirish zarurati asoslab berildi. Shakllantiruvchi bosqichda kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan interaktiv mashg'ulotlar, amaliy topshiriqlar, pedagogik vaziyatlar tahlili va refleksiv faoliyat bo'lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini sezilarli darajada oshirishga xizmat qildi. Eksperimental guruh natijalari nazorat guruhiga nisbatan yuqori o'sish dinamikasini namoyon etdi, bu esa taklif etilgan pedagogik shart-sharoitlar samaradorligini ko'rsatadi. Matematik-statistik tahlil natijalari eksperimental guruhda kuzatilgan ijobiy o'zgarishlarning ishonchligini tasdiqladi. Olingan natijalar kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy faoliyatga tayyorlik darajasini oshirishda samarali ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari kompetensiyaviy yondashuv bo'lajak maktabgacha ta'lim pedagoglarini tayyorlash jarayonida ta'lim mazmunini yangilash, amaliy mashg'ulotlar ulushini oshirish hamda innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish zarurligini ko'rsatdi. Tadqiqot xulosalari maktabgacha ta'lim yo'nalishida pedagog kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy izlanishlar uchun nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. **“O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi”**. — Toshkent, 2017.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. **PF–5712-son Farmon**. *“2019–2030 yillarda O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida”*. — Toshkent, 2019.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. **PQ-4312-son Qaror.** *"Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"*. — Toshkent, 2019.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. **PQ-4884-son Qaror.** *"Pedagog kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"*. — Toshkent, 2020.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. **PF-60-son Farmon.** *"Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"*. — Toshkent, 2022.
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. *"Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini takomillashtirish to'g'risida"gi qarori.* — Toshkent. Qodirova N. M. **Maktabgacha ta'lim pedagogikasi.** — Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
7. Turg'unov S. T. **Kompetensiyaviy yondashuv asosida pedagog kadrlar tayyorlash.** — Toshkent, 2021.
8. Boltaboyeva M. **Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish.** — Toshkent, 2022. Qodirova N. M. Maktabgacha ta'limda kompetensiyaviy yondashuvning pedagogik ahamiyati // *Maktabgacha ta'lim jurnali.* — 2022. — №3
9. Otaboyeva D. S. Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish yo'llari // *Pedagogik ta'lim jurnali.* — 2023. — №2.
10. Akmalova G., Xalilova Z. Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini interaktiv yondashuv asosida rivojlantirish // *Ilm-fan va ta'lim.* — 2024. — №4.